

4. W skutek tych tendencji na gruntach rolnych wokół wielkich miast powstały rozległe tereny budowlane bez możliwości właściwego wyposażenia inżynierskiego.

5. Żywiłowy rozwój suburbanizacji skutkuje pogłębiającym się chaosem przestrzennym. Tereny budowlane zawłaszczają znaczne obszary terenów otwartych, nie licząc się z tym, że przestrzeń stanowi dobro ograniczone, które powinno być dostępne również dla przyszłych pokoleń.

Literatura:

Chmielewski, J.M., 2005. *Problemy rozpraszania zabudowy w OMW. W: Lorens, P. Problem suburbanizacji. Warszawa*

Chmielewski, J.M. 2002.: *Dezurbanizacja niweczy ład przestrzenny. Kwartalnik Urbanistyki i Architektury, nr 3,*

Lorens, P. 2007. *Znaczenie procesów rewitalizacyjnych we współczesnym rozwoju polskich miast. W:*

Lorens, P. (red.). *Rewitalizacja miast w Polsce. Pierwsze doświadczenia. Warszawa: Urbanista*
Markowski T., 2004: *Miasta polskie w procesie transformacji. Warszawa: Urbanista, t.2,*

**SUBURBANISATION NEAR WARSAW -
RESPONSE TO URBAN LIVING
CONDITIONS?**

Małgorzata Denis, Majewska Anna

Belorussian National Technical University

After 1989, when the process of Polish transformation began, there appeared a variety of new phenomena on the housing. Post-socialist transformation of urban society, stratification of the community property, the inconvenience of residence in the "old" neighborhoods in the city targeted the investors to the peripheries. The new building plot "urban" are created on divisions of ownership, without the proposed grid of streets and compositional layout and planning of essential services. Functional differentiation of rural terrain is often a source of conflicts between land owners. As a result of areas devaluation, rural terrain loses their assets, those new citizens "fled from the crowded cities" for.

Поступила в редакцию 3.02.2014 г.

УДК 72.036(091)

**HISTORYCZNE MIASTA ORAZ ICH ROZWÓJ DLA POTRZEB
SPOŁECZEŃSTWA (NOWE DZIELNICE AUTORSTWA RENZO PIANO)**

Bonenberg A.

Dr hab. inż. arch., Wydział Architektury, Politechnika Poznańska, Polska

Интеграция новых урбанизированных образований с существующей исторической городской тканью представляет собой сложную задачу для градостроителей и архитекторов. Проекты, выполненные под руководством Ренцо Пьяно для Тренто (реализации 2013), Генуи и Милана демонстрируют современные способы регенерации городских районов и их интеграции с окружающей городской тканью. Разнообразие и специфичность этих трех проектов можно рассматривать в качестве иллюстрации современных тенденций исторических городов.

Wkomponowanie nowoczesnych układów urbanistycznych w istniejącą tkankę miejską stanowi wyzwanie dla urbanistów i architektów. Projekty Renzo Piano wykonane dla Trydentu (realizacja 2012), Genui i Mediolanu reprezentują nowoczesne sposoby rewaloryzacji obszarów zurbanizowanych oraz ich

integracji z otaczającym miastem. Różnorodność i specyfika tych trzech przykładów sprawia, że ich zestawienie można potraktować jako prezentację współczesnych tendencji w rewitalizacji obszarów miejskich i ich planowaniu.

Wstęp. Trzy najnowsze projekty urbanistyczne opracowane przez architekta Renzo Piano, dotyczą rewitalizacji byłych dzielnic przemysłowych w trzech włoskich miastach: Genui, Trydencie i Mediolanie (Sesto san Giovanni). Wszystkie projekty stanowią materiał do obserwacji zjawiska transformacji przestrzeni miejskich oraz projektowania architektury epoki postindustrialnej, czyli budowy przestrzeni dla społeczeństwa wiedzy (społeczeństwa informacyjnego), co przejawia się w:

wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych w zarządzaniu przestrzenią, zarządzaniu zużyciem energii, komunikacją;

zastosowaniu rozwiązań ułatwiających dostosowanie do dynamicznych zmian w sposobie użytkowania obiektów użyteczności publicznych oraz zewnętrznych przestrzeni publicznych.

budowaniu przestrzeni miejskich i przestrzeni urbanistycznych wspierających kreatywność i działania innowacyjne;

budowaniu przestrzeni wspierających integrację społeczności;

wspieraniu różnorodności, wielowątkowości zarówno w sferze kultury miasta, jak i jego kompozycji przestrzennej.

Przy wyborze przykładów nie bez znaczenia była okoliczność współpracy autorki artykułu przy opracowaniu prezentowanych projektów. Podczas ponad rocznego uczestniczenia w pracach planistycznych i projektowych w pracowni Renzo Piano Building Workshop, autorka miała możliwość poznania nie tylko metodyki planistycznej, ale również filozofii przestrzeni stworzonej przez Mistrza.

Główna część. Sformułowanie zagadnień projektowych. Objęte opracowaniem projektowym obszary w Genui i Sesto san Giovanni stanowią istotny problem przestrzenny i społeczny.³⁶ Zdekapitalizowana zabudowa i zużyta infrastruktura techniczna są obciążeniem ekonomicznym dla władz miejskich. Atrakcyjna lokalizacja tych obszarów stanowi potencjalne źródło zmian jakościowych, daje szansę na stworzenie wizerunku i odzyskania przestrzeni dla mieszkańców.

Mimo wielu różnic, poprzemysłowe przestrzenie w Genui, Trydentu i Sesto san Giovanni, mają wiele cech wspólnych. Do negatywnych cech należą:

Częściowe lub znaczne odgrózenie przestrzenne terenów poprzemysłowych od miasta przez linie kolejowe, dostarczające kiedyś surowce do działających fabryk oraz przez wodę, konieczną do procesów produkcji oraz transportu.

We wszystkich trzech przypadkach dojazd do fabryk obsługiwany był przez

kolej; infrastruktura kolejowa nadal istnieje, a w przypadku Genui jest funkcjonującą, regionalną linią komunikacyjną. Pasy komunikacji kołowej i kolejowej oddzielają nowe obszary projektowania od istniejących struktur miejskich. Powiązanie nowych osiedli z istniejącym organizmem miejskim jest z tego względu utrudnione, zwłaszcza w Genui i Trydencie.

W założenia przemysłowe była wpisana znaczna ingerencja w naturę. We wszystkich trzech przypadkach wpłynęło to na relacje z pobliskimi akwenami wodnymi. Zdeprawowana, nienaturalna linia brzegowa utrudniająca dostęp do wody oraz brak plaż w zachodniej części miasta jest udziałem wybrzeża w Genui. Znaczne zanieczyszczenie rzeki Lambro w projekcie Sesto san Giovanni uniemożliwia korzystanie z jej wód w nowo projektowanym parku. W Trydencie rzeka Adyga musiała zostać odgródzona od terenu inwestycji przez potężny wał przeciwpowodziowy.

Konieczna jest ocena zanieczyszczenia terenu spowodowanego latami działalności fabryk. Jest to istotne ze względu na bezpieczeństwo przyszłych mieszkańców.

Sąsiedztwo czynnych obszarów przemysłowych powoduje zanieczyszczenie wód morskich w Genui i obecne rzeki Lambro. W obydwu przypadkach zmniejsza to atrakcyjność inwestycji. Negatywnie oddziałuje emisja zanieczyszczeń atmosferycznych oraz hałas towarzyszący procesom produkcyjnym oraz transportowi, znajdującym się w pobliżu.

Znamienny jest również zupełny brak naturalnej, wysokiej zieleni na działkach.

Do pozytywnych cech omawianych terenów należy:

Dostępność komunikacyjna zapewniona przez liczne linie środków komunikacji – niektóre z nich obsługiwały wcześniej produkcję przemysłową.

Lokalizacja nad wodą, która była warunkiem rozwoju przemysłu. W przypadku Genui i Trydentu zapewniała transport, w Sesto San Giovanni była

³⁶ Wiele obiektów powstałych w Trydencie oddanych zostało do użycia w 2013 roku

wykorzystywana do procesów technologicznych obróbki stali.

Atrakcyjna lokalizacja w zainwestowanej już tkance miejskiej.

Genua „Waterfront”- indywidualizacja przestrzeni miejskiej w oparciu o bogate tradycje handlu i przemysłu morskiego epoki industrialnej.

Historyczna Genua od początku istnienia rozwijała się w oparciu o handel morski.³⁷ Miasto było silnie powiązane z morzem, główne funkcje handlowe zajmowały miejsca blisko nabrzeża i starego portu – Porto Antico. Dotyczyło to zarówno miasta średniowiecznego, jak i barokowego założenia przy Strada Nova. Największymi problemami współczesnej Genui, ograniczającymi jej rozwój przestrzenny są sytuacja topograficzna oraz lokalizacja funkcji przemysłowych wzdłuż zachodniej części jej nabrzeża. Nowoczesne, czterystutysięczne miasto rozwija się w stosunkowo wąskiej strefie, ograniczonej od strony ładu stromymi wzgórzami. Dostęp do morza gęsto zaludnionych zachodnich części miasta jest ograniczony przez rozległe nabrzeża towarowe, magazyny kontenerów oraz stocznie. Tereny te są chaotycznie zabudowane i użytkowane wybiórczo.

Projekt „Genova Waterfront”³⁸ opracowywany był w biurze Renzo Piano Building Workshop, a obecnie kontynuowany jest w formie inicjatywy Genova Urban Lab³⁹ i proponuje uporządkowanie strefy brzegowej, obejmującej obszar prawie 250 ha. Idea projektu polega na rozwoju przestrzennym miasta w kierunku morza. Zakłada udostępnienie fragmentów nabrzeża mieszkańcom, reorganizując i modernizując istniejące funkcje przemysłowe, które są

ważnym czynnikiem ekonomicznego rozwoju miasta.

Granicę rewitalizowanej części wyznacza istniejące pasmo komunikacji składające się z linii kolejowej oraz dwupasmowej drogi szybkiego ruchu. W projekcie jest ono poddane częściowej przebudowie. Pomiędzy Starym Molo (Molo Vecchio) a terenem genueńskich targów (Fiera) zaprojektowana została zielona nadmorska promenada wraz z funkcjami komercyjnymi. Prezentowana koncepcja w pełni wykorzystuje potencjał nadmorskiej lokalizacji, jest twórczą kontynuacją zastanego układu urbanistycznego i otwiera lepsze możliwości wykorzystania tego najatrakcyjniejszego fragmentu miasta (Ill. 1).

Jedynym w pełni zrealizowanym dotychczas fragmentem rewitalizacji wybrzeża genueńskiego jest ukończony w 1992 roku projekt Starego Portu (Porto Antico). Jest on dobrym przykładem aktywizacji ścisłego centrum miasta. Zmiany zachodzące w skali i sposobie funkcjonowania transportu morskiego w XVIII i XIX wieku spowodowały, że z tętniącego życiem portu – przestrzeni publicznej, przeistoczył się w obszar o charakterze zamkniętym: magazynowym i przemysłowym, obsługującym statki handlowe. Od 1903 roku, jako teren zarządzany przez Autonomiczne Konsorcjum Portu, odgradzony był od miasta, blokując bezpośredni kontakt z brzegiem morza. Sytuacja przestrzenna centrum stała się bardzo niekorzystna i już w okresie międzywojennym powstały pierwsze plany rewitalizacji Porto Antico. Ostatecznym pretekstem do zmian funkcjonalno-przestrzennych stał się wielki jubileusz pięćsetlecia odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba, świętowany w 1992 roku.

Aktywizacja nastąpiła poprzez wprowadzenie różnorodnych funkcji: mariny, portu turystycznego, wielofunkcyjnej areny wido-wiskowej, zespołu konferencyjnego, centrum badań ekosystemów morskich, galerii handlowych, obiektów sportowych, restauracji i hoteli.

³⁷ Pierwsze pisane dokumenty mówiące o genueńskim porcie pochodzą z czasów rzymskich. Na podstawie wykopalisk wiadomo, że już w czasie panowania Etrusków i Greków, Genua była peryferyjnym ośrodkiem morskim.

³⁸ Front wodny.

³⁹ Aktualne projekty i działania Genova Urban Lab: <http://www.genovaurbanlab.it> oraz na podstawie opracowanej publikacji: Genova Urban Lab, quaderno 1.

Obszar odzyskał reprezentacyjny charakter. Projekt wymagał odniesienia się do głównych problemów:

ustalenia relacji z przemysłowym dziedzictwem (adaptacja historycznych budynków),

usunięcia części uciążliwych funkcji, takich jak magazynowe, przeładunkowe, pozostawiając działającą stocznię u wyjścia z zatoki,

doboru i zróżnicowania funkcji odpowiadających potrzebom społeczeństwa informacyjnego: funkcje związane z edukacją, dostępem do wiedzy, zaplecze konferencyjno-usługowe, handel, rozrywka, zapewnienie możliwości zmiany przeznaczenia i sposobu użytkowania (zarówno w przypadku obiektów usługowych, jak i wielofunkcyjnej areny – tworzenie elastycznych przestrzeni,

ustalenie charakteru i nawiązań nowych elementów architektonicznych i urbanistycznych w przestrzeni Starego Portu: w celu stworzenia przestrzeni zindywidualizowanej.

Konsekwencją wizualną obranej filozofii projektowej było powiązanie architektury nowoczesnej o wyraźnych inspiracjach marynistycznych, z zabytkowymi elementami średniowiecznej tkanki miejskiej.

W projekcie dla Porto Antico, Renzo Piano przyjmuje następującą zasadę postępowania:

istniejące obiekty zabytkowe po renowacji otrzymują nową funkcję. Nowoczesne elementy zabudowy sytuowane są tak, aby nie zakłócić percepcji brył zabytków,

nowo powstałe budynki należą do zupełnie innej stylistyki niż historyczna – do stylistyki statków, łodzi, które są stałym, naturalnym i nieodłącznym elementem krajobrazu miasta.

Dzięki temu zabiegowi najnowsze obiekty w pełni nawiązują do kształtów zastanych w otoczeniu, przy czym nie są to formy zaczerpnięte z architektury murowanej.

Pod względem urbanistycznym projekt Renzo Piano nie jest do końca podporządkowany tkance zabytkowej miasta, ale bardzo dobrze się w nią wpisuje, respektując i podkreślając atuty zastanej przestrzeni, takie jak ciągi widokowe, zamknięcia kompozycyjne i dominanty przestrzenne.

Mediolan, projekt „FALCK” – adaptacja przemysłowych hal produkcyjnych i nowatorska strategia energetyczna. Przedmiotem projektu dla Mediolanu jest obszar należący w przeszłości do hut stali „Falck”. Huta została założona w 1906 roku, w miejscowości Sesto San Giovanni pod Mediolanem. Przez sto lat była największym prywatnym wytwórcą stali i żelaza we Włoszech. Rejon fabryki nazywano „włoskim Stalingradem” ze względu na koncentrację przemysłu ciężkiego i gałęzi wspomagających. Funkcje przemysłowe rozplanowane były na powierzchni 150 ha.

W nowej dzielnicy Renzo Piano zaproponował bogaty program funkcjonalny, dostosowany do potrzeb obszarów, których rozwój związany jest z przemysłem kreatywnym. Plany adaptacji budynków historycznych na funkcje związane z mediami masowymi – nową siedzibę telewizji Rai, oraz obiekty uniwersyteckie, związane z kulturą, nauką, wiążą się z tworzeniem społeczeństwa opartego na stałym dostępie do informacji. Istotne jest tu tworzenie przestrzeni inspirujących, zachęcających do kreatywności.

Interesującym aspektem projektu jest Park Sesto San Giovanni, stanowiący ważny element koncepcji urbanistycznej. W granicach parku znajdować się będą niektóre z budynków wysokościowych, o konstrukcji podwieszanej 12 metrów nad ziemią. Intensywna, wysoka zieleń nasadzeń ma zostać wykorzystana na kilka sposobów.

Układ nowoczesnych basenów wodnych jest istotnym elementem kompozycji urbanistycznej. Projekt podkreśla znaczenie czynników społecznych, ekonomicznych i środowiskowych (Ill. 2).

Trydent, inspiracja kontekstem przyrodniczym miejsca. Historyczny Trydent jest spójnym organizmem miejskim. W 1927 roku poza granicami historycznego centrum powstała fabryka opon Michelin. Teren był dogodny dla przemysłu, położony na brzegu rzeki Adygi. W pobliżu została poprowadzona kolej szynowa, umożliwiająca transport surowców i produktów. Jeszcze w latach osiemdziesiątych fabryka zatrudniała tysiące osób, będąc głównym pracodawcą w regionie. Po zamknięciu produkcji w latach pięćdziesiątych, władze miejskie podjęły decyzje o przeznaczeniu działki pod budowę nowej dzielnicy miasta. Teren ma charakter zamknięty: jest ograniczony od strony północnej czynną linią torów kolejowych i pasem drogowym, a od strony południowej – rzeką. Ta sytuacja powoduje odcięcie przestrzenno-funkcjonalne obszaru od sąsiadujących części miasta. Mimo że działka znajduje się blisko historycznego centrum, linia kolejowa, droga i rzeka są istotnymi barierami przestrzennymi.

W 2000 roku obszar zajmowany przez fabrykę Michelin stał się tematem nowego projektu Renzo Piano.

Zaproponowana przez Mistrza kompozycja urbanistyczna funkcjonować ma w przestrzeni samodzielnie: sąsiadująca zabudowa mieszkaniowa nie ma szczególnych walorów estetycznych, więc projektowany układ we własnym obrębie stwarza nową jakość kompozycyjną, kreuje sekwencje zindywidualizowanych wnętrzy urbanistycznych.

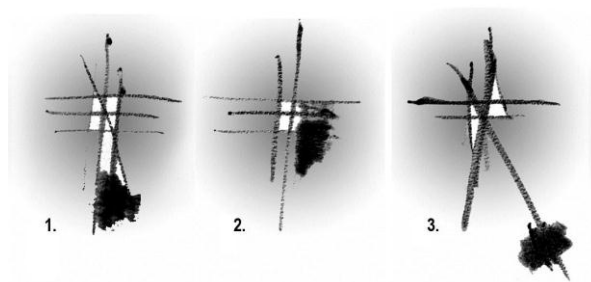


Diagram 1. Schematy ilustrujące trzy rodzaje relacji, które mogą istnieć pomiędzy nowoprojektowanym obszarem miasta i jego istniejącą już częścią.

Schemat nr 1. – Kontynuacja zastanego układu (Genua).

Schemat nr 2. – „Nałożenie” nowego układu na istniejący (Mediolan).

Schemat nr 3. – Nowa część powstaje w sąsiedztwie istniejącej (Trento).

Nowe obiekty użyteczności publicznej przyjmują rolę dominant przestrzennych, organizując projektowane wnętrza urbanistyczne. Elewacje budynków wprowadzają charakterystyczny rytm i artykulację.

Osiedle otrzymało zróżnicowany program funkcjonalny: centralną część stanowi zabudowa mieszkalno-biurowa, z obu stron otoczona obiektami kulturalnymi i komercyjnymi. Centrum, skupiającym życie dzielnicy, jest muzeum przyrodnicze z dużą ogólnodostępną biblioteką i mediateką. Bryła muzeum zamyka kompozycję osiedla od strony północnej. Od strony południowej zlokalizowana jest sala koncertowa i przestrzenie konferencyjne wraz z zapleczem hotelowym.

Relacje przestrzenne i funkcjonalne pomiędzy tkanką historycznego miasta i nowymi założeniami. Mimo wielu podobieństw, analiza zastosowanych rozwiązań wykazuje, że projekty reprezentują trzy odmienne relacje występujące pomiędzy nowo projektowanym lub rewitalizowanym obszarem miasta i jego istniejącą częścią. Relacje te polegają na:

kontynuacji zastanego układu (Genua),
twórczym „nałożeniu” nowego układu na istniejący (Mediolan),

stworzeniu zupełnie nowej części w sąsiedztwie istniejącej (Trydent) przy zachowaniu podstawowych relacji wizualnych z elementami tkanki historycznej.

Wybór metody zastosowanej przez Renzo Piano zależy od szeroko pojętych warunków środowiskowych, lokalizacyjnych, obejmujących przyrodę, kulturę i tradycję powiązaną ze współczesnymi potrzebami funkcjonalnymi i uwarunkowaniami technicznymi.

Wnioski z przykładów badawczych; kreowanie przestrzeni miejskiej społeczeństwa informacyjnego. Opisane przykłady badawcze (case studies) ilustrują współczesne kierunki transformacji przestrzeni w kierunku tworzenia miejsc budzących kreatywność, inspirujących do działań innowacyjnych, co stanowi podstawowe wartości w społeczeństwie informacyjnym. Wszystkie one charakteryzują się:

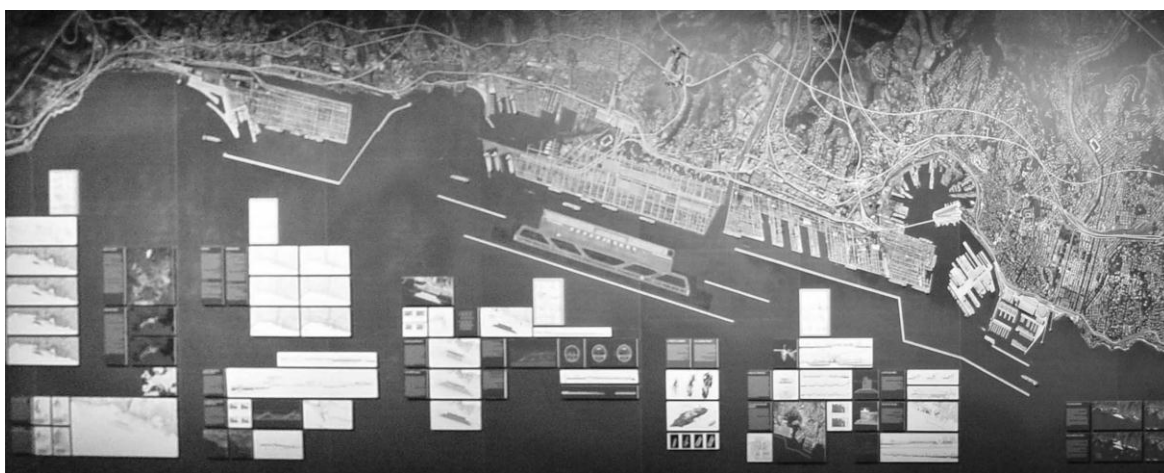
Wytworzeniem szczególnej jakości w połączeniu struktur historycznych i współczesnych.

Zastosowaniem rozwiązań elastycznych w architekturze: ułatwiających dostosowanie do dynamicznych zmian w sposobie użytkowania. Stosowanie elementów mobilnych (rekompozycja) i przestrzeni negocjowanych.

Budowaniem przestrzeni wspierających kreatywność i działania innowacyjne, poprzez podniesienie jakości otoczenia, stopnia zindywidualizowania, otwarcia na kontekst kulturowy i przyrodniczy.

Budowaniem przestrzeni integrujących społeczność w przestrzeni rzeczywistej, a nie tylko wirtualnej. Nastawienie na działania sąsiedzkie – w epoce zdalnej pracy, „epoce freelancerów” to jakość interakcji z innymi i jakość przestrzeni decyduje o tym gdzie się osiedlają ludzie – odległość od miejsca zatrudnienia staje się czynnikiem drugorzędym.

Podkreśleniem, wyeksponowaniem różnorodności, wielowątkowości zarówno w sferze kultury miasta, jak i kompozycji przestrzennej.



Rys.1. Projekt Genua – Waterfront. Fot. Autorka



Рис. 2. Sesto San Giovanni – fot. Autorka

Literatura:

Bańka A., 1997. *Architektura psychologicznej przestrzeni życia – behawioralne podstawy projektowania*, Gemini S.C., Poznań. 87

Brayer M.A., Migayrou F., Nanjo F., 2005. *Archilab's urban experiments. Radical Architecture, Art and the City*, Thames & Hudson, London. 119 a. 84

Fox M., Kemp M., 2009. *Interactive Architecture*, Princeton Architectural Press, New York. 26

Gehl, J., 2009. *Жизне между зданиями, Ужткowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków: 9 a. 12

Kostof, S., 1992. *The City Assembled*, Thames & Hudson, Londyn. 194

Kozłowski, S., 2006. *Жывиолowe rozprzestrzenianie się miast, Narastający problem*

УДК 711.03

МЕТОД ЭВЕНТУАЛЬНОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ

Сысоева В.А.

кандидат архитектуры, доцент кафедры «Градостроительство», БНТУ

Термин «проектирование» происходит от латинского «proect» – брошенный вперед [1]. Архитектурное проектирование – специфическая деятельность, результатом которой является выработка теоретически и практически обоснованных вариантов развития объектов пространственной среды различных таксонометрических уровней. В работе рассматривается метод эвентуального проектирования, как процесс со-

агломерации miejskich w Polsce, praca zbiorowa, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok, Lublin, Warszawa.

McQuail, D., 2007. *Teoria komunikowania masowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa. 479 – 491

Mitchell, W., 1996. *City of Bits: space, place and the infobahn*, MIT Press, Cambridge. 48

Papińska-Kacperek, J., 2008. *Spoleczeństwo Informacyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA Warszawa.

Pastore L., 2005. *Piano: Sesto sarà la città del sapere*. La Repubblica, 16.Czerwiec.

Phaidon (2008) *Phaidon Atlas of 21st Century*, World Architecture.

Piano, R., 1997. *Giornale di Bordo*, Passigli Editori, Florencja.

Poleggi, E., 1993. *Genova Architectural Guide*, Umberto Allemandi & Co, Torino.

Sacchi L., Unali M., 2003. *Architettura e cultura digitale*, Skira, Mediolan.

Thackara J., 2006. *In the bubble – designing in a complex world*, MIT Press, Cambridge.

Wujek, J., 1986., *Mity i utopie architektury XX wieku*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa.

HISTORIC CITIES AND THEIR DEVELOPMENT FOR THE SOCIETY (NEW DISTRICT THE AUTHOR RENZO PIANO)

Bonenberg A.

Belorussian National Technical University

The integration of new urban systems with existing, historical urban fabric presents a challenge for urbanplanners and architects. Projects by Renzo Piano made for Trento (realization 2013), Genoa and Milan represent the contemporary ways of regeneration of urban areas and their integration with the surrounding urban tissue. The diversity and specificity of these three examples can be regarded as an illustration of contemporary trends and directions in urban renewal and planning.

Поступила в редакцию 3.02.2014 г.